

جامعہ شناسی محیط زیست

مؤلفان:

شہروز فروتن کیا - عبدالرحمن نواح

جامعہ شناسان

سرشناسه: نواح، عبدالرضا، ۱۳۳۸
عنوان و نام پدیدآور: جامعه‌شناسی محیط زیست
تألیف: عبدالرضا نواح - شهروز فروتن کیا

مشخصات نشر: جامعه‌شناسان
مشخصات ظاهری: ۳۹۲ ص: جدول، نمودار
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۳۵۸-۵

وضعیت فهرست نویسی: قیبا
یادداشت: کتابنامه
موضوع: سیاست محیط‌زیست -- جنبه‌های اجتماعی

شناسه افزوده: فروتن کیا، شهروز، ۱۳۶۰-
رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ج۲ ۹۷۱۷۰/GE
رده بندی دیویی: ۳۶۳/۷۰۵
شماره کتابخانه ملی: ۴۱۹۰۶۶۵

جامعه‌شناسان

جامعه‌شناسی محیط زیست
عبدالرضا نواح - شهروز فروتن کیا

چاپ اول: ۱۳۹۵ تهران/ تعداد ۲۰۰ نسخه
قیمت: ۳۲۰۰۰ تومان/ چاپ دیجیتال: نگین
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۳۵۸-۵

همه حقوق چاپ نشر برای ناشر محفوظ است.

حروفچینی، نمونه‌خوانی و صفحه‌آرایی: جامعه‌شناسان
ویراستاری: گروه ویراستاری انتشارات جامعه‌شناسان

فروشگاه و نمایشگاه مرکزی:

تهران، خیابان انقلاب، رویروی درب اصلی

دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، پلاک ۲۱۷

فروشگاه جامعه‌شناسان

تلفن: ۶۶۰۰۰۵۱، ۸۱-۶۶۹۵۹۶۸۰

تلفن دفتر نشر: ۶۶۹۶۹۶۲۰

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب
۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه
مولف (ناشر) نشر یا بخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار
خواهد گرفت.

WWW.JAMEESHENASAN.COM

Email: Sociologists15@gmail.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳	پیشگفتار
۱۵	فصل اول: خاستگاه جامعه‌شناسی محیط زیست
۱۵	چه کسی محیط زیست را ابداع کرد؟
۱۶	تعاریف محیط زیست
۱۷	محیط طبیعی
۱۸	محیط اجتماعی
۱۸	محیط مصنوعی
۱۹	سیر تحولات روان انسان و طبیعت
۲۱	دوره تسلط طبیعت بر انسان (انسان پیش از عصر نوسنگی)
۲۲	دوره تسلط انسان بر طبیعت
۲۵	دوره هم‌گرایی و تعامل انسان و طبیعت
۲۶	کجا ایستاده‌ایم؟
۲۹	جمعیت و بحران زیست محیطی
۳۴	سیر تکاملی مباحث جمعیت و محیط زیست
۳۷	مخاطرات زیست محیطی
۳۸	جامعه چیست؟ جامعه‌شناس چه می‌کند؟
۴۰	پیدایش بوم‌شناسی انسانی
۴۰	نخستین پیوند: جغرافیا و جامعه‌شناسی
۴۱	دومین پیوند: جامعه‌شناسی و بوم‌شناسی گیاهی
۴۴	فرهنگ و محیط زیست
۴۸	انسان‌شناسی و محیط زیست
۵۱	محیط زیست و جامعه‌شناسی
۵۳	بستر جامعه‌شناسی محیطی
۵۳	نگرانی‌های محیطی
۵۵	از نگرانی محیطی تا مدل‌های POET و IPAT

۵۷	پارادایم قدیم (HEP)
۵۸	پارادایم جدید (NEP)
۵۹	شکل‌گیری جامعه‌شناسی محیط زیست
۶۴	حوزه‌های تحقیق
۶۷	جامعه‌شناسی محیط زیست در آمریکا و اروپا
۶۹	فصل دوم: نظریه اجتماعی و محیط زیست
۶۹	ریک های جامعه‌شناسی و مسئله محیط زیست
۶۹	رویکرد غالب جامعه‌شناسی: از روشنگری تا هابرماس
۶۹	روشنگری و تحریر محیط زیست
۷۰	بنیان‌گذاران: ررکس، ماکس و وبر
۷۳	امیل دورکیم
۷۶	ماکس وبر
۸۰	کارل مارکس
۸۷	رویکرد انتقادی
۸۸	آدرنو و هورکهایمر
۸۹	مارکوزه
۹۰	یورگن هابرماس
۹۱	رویکردهای محیط زیستی در جامعه‌شناسی
۹۵	برساخت‌گرایی اجتماعی
۹۹	واقع‌گرایی انتقادی
۱۰۳	هم‌برساخت‌گرایی
۱۰۵	دیدگاه چرخه تولید
۱۰۸	جامعه‌ریسکی بک
۱۱۳	نظریه جهانی شدن گیدنز
۱۲۰	نوسازی اکولوژیکی (بوم‌شناختی)
۱۲۲	نظریه ارزش‌های فرامادی اینگلهارت
۱۲۷	انتقاد به نظریه اینگلهارت

۱۳۳	پارادایم قدیم و جدید زیست محیطی
۱۳۹	شاخص های پارادایم نوین زیست محیطی
۱۴۱	NEP و سنجش رفتار زیست محیطی
۱۴۱	نقد پارادایم نوین
۱۴۲	رویکرد فرهنگی ژرژ تومه
۱۴۳	نظریات جمعیت شناسان در باب محیط زیست
۱۴۶	توماس مائتوس
۱۴۷	گرت هاردین
۱۴۸	رویکردهای آنتی
۱۴۸	مدل اجتماعی-زیست شناختی
۱۵۲	رویکرد اکولوژیک
۱۵۴	رویکرد سیستمی
۱۵۷	نظریه سیاسی و محیط زیست
۱۵۸	نقش محیط زیست در روابط بین الملل
۱۶۰	آرمان گرایان و واقع گرایان سیاسی
۱۶۱	محیط زیست و رویکردهای امنیتی در روابط بین الملل
۱۶۲	محیط زیست و تغییرات اجتماعی سیاسی
۱۶۲	سیاست زیست محیطی
۱۶۴	رویکرد زیست محیطی در دنیای امروز سیاست
۱۶۵	فلسفه و اخلاق زیست محیطی
۱۶۶	دیدگاه های انسان محور و محیط زیست محور
۱۶۷	نوع شناسی فلسفه و اخلاق محیط زیست
۱۶۸	ایده همزیستی ناس
۱۶۹	فصل سوم: جنبش های زیست محیطی
۱۶۹	محیط زیست گرایان
۱۷۰	محیط زیست گرایان رادیکال
۱۷۰	اکوفمینیسم

۱۷۱	اکولوژی عمق‌نگر
۱۷۱	اکولوژی مداری
۱۷۱	اکوسوسیالیسم
۱۷۲	۱- دیدگاه تکنولوژی محور
۱۷۲	۲- دیدگاه اقتصاد محور
۱۷۲	۳- دیدگاه سبزگرایی عمیق
۱۷۳	احزاب سبز
۱۷۴	بیشتری زیست محیطی
۱۷۴	اکوسوسیالیسم
۱۷۵	قرمزها و سبزها
۱۷۶	نظریه پردازان سبز - سبز
۱۷۷	رادلف بارو
۱۷۸	آندره گرز
۱۷۹	مارکسیسم و محیط زیست
۱۷۹	دیدگاه مخالف
۱۸۲	انتقاد به دیدگاه مخالف
۱۸۴	دیدگاه موافق
۱۸۹	اکوفمینیسم
۱۸۹	مفهوم فمینیسم
۱۹۰	سیر تکامل فمینیسم
۱۹۳	گرایشهای فمینیستی
۱۹۳	فمینیسم لیبرال
۱۹۴	فمینیسم مارکسیست
۱۹۵	فمینیسم رادیکال
۱۹۵	فمینیسم سوسیال
۱۹۶	فمینیسم پسا مدرن
۱۹۸	تاریخچه اکوفمینیسم
۱۹۹	نظریه پردازان مطرح

۲۰۱	محورهای فکری اکوفمینیسم
۲۰۷	انواع اکوفمینیسم
۲۰۹	تبیین اکوفمینیستی
۲۱۲	زن و پیوند با طبیعت
۲۱۳	آشنایی با اندیشه‌های واندانا شیوا
۲۱۷	انتقاد به شیوا
۲۱۸	جانش اکوفمینیستی چپ‌گرا
۲۱۹	جانش کمربند سبز
۲۲۱	زن و مخاطرات محیط زیست
۲۲۵	دانش بوم زنانه محیط زیست
۲۲۷	اکوفمینیسم، نقد و یاد
۲۳۰	فقر زنان و محیط زیست
۲۳۳	جنسیت و توسعه پایدار
۲۳۶	جنسیت، توسعه و حفاظت از محیط زیست
۲۴۲	تحقیقات محیط زیست و جنسیت
۲۵۰	نقد فمینیست به اکوفمینیست

۲۵۳	فصل چهارم: رفتار محیط زیستی
۲۵۳	رفتار محیط زیستی
۲۵۵	مدل‌های تبیین رفتار محیط زیستی
۲۵۶	مدل قدیمی و خطی رفتار محیط‌گرایانه (۱۹۶۱)
۲۵۷	مدل کنش عقلانی ایزن و فیشباین (۱۹۷۵)
۲۶۰	مدل رفتار بوم‌گرایی فیتکو و کسل
۲۶۱	مدل پیشبینی رفتار محیط زیستی مسئولانه هاینس (۱۹۸۶)
۲۶۲	مدل رفتار زیست‌محیطی مسئولانه هانگرفورد و ولف (۱۹۹۰)
۲۶۴	مدل هزینه-رفتار دایکمن و پرایزن دونفر (۱۹۹۲)
۲۶۵	مدل رفتار اجتماع‌گرایانه، نوع‌دوستی و همدلی استرن و دیگران (۱۹۹۳)
۲۶۷	مدل موانع رفتارهای محیط‌گرایانه بلیک (۱۹۹۹)

۲۶۸	مدل رفتار محیط‌گرایانه کالموس و اجیمن (۲۰۰۲).....
۲۷۰	نقدی بر مدل‌های ارائه‌شده.....
۲۷۲	عوامل مؤثر کدام‌اند؟.....
۲۷۲	عوامل جمعیتی.....
۲۷۵	عوامل اقتصادی.....
۲۷۸	عوامل جامعه‌شناختی.....
۲۷۸	ارزنانای محیط زیستی.....
۲۸۶	جامعه‌پذیری.....
۲۹۱	دانش محیط زیستی.....
۲۹۳	پایگاه اقتصادی - اجتماعی.....
۲۹۵	باورهای دینی و اخلاقی در سنت محیطی.....
۳۰۲	عوامل روان‌شناختی.....
۳۰۳	منبع کنترل.....
۳۰۵	پیوند عاطفی با محیط زیست.....
۳۰۸	ارتباط و پیوستگی با طبیعت.....
۳۱۱	نگرش محیط زیستی.....
۳۱۳	فصل پنجم: گفتمان‌های توسعه، پساتوسعه و محیط زیست.....
۳۱۳	گفتمان توسعه.....
۳۱۶	تاریخچه شکل‌گیری توسعه.....
۳۱۸	نظریات توسعه.....
۳۲۰	چالش‌های نظری پیش رو.....
۳۲۱	گفتمان پساتوسعه.....
۳۲۳	خاستگاه پساتوسعه.....
۳۲۷	پساتوسعه به مثابه نقد توسعه.....
۳۲۹	پساتوسعه به مثابه نقد گفتمان تجدد.....
۳۳۰	پساتوسعه به مثابه نقد مادی‌گرایی.....
۳۳۲	پساتوسعه به مثابه نقد اقتصاد استعماری و اقتصاد توسعه.....

۳۳۴	پساتوسعه به مثابه دعوت به مشارکت
۳۳۵	گفتمان‌های توسعه و محیط زیست
۳۴۵	دانش بومی، توسعه و محیط‌زیست
۳۴۷	علل توجه اخیر به دانش بومی
۳۴۸	مزیت استفاده از دانش بومی در توسعه پایدار روستایی
۳۴۹	تلفیق دانش بومی و دانش رسمی
۳۵۱	چالش‌ها محدودیت‌های دانش بومی
۳۵۲	توسعه پایدار
۳۵۵	برنامه‌های توسعه در ایران
۳۶۶	جمع‌بندی
۳۶۹	منابع و مآخذ
۳۸۷	واژه نامه

پیشگفتار

جامعه‌شناسی که به‌طور عام به مطالعه رفتار و تعاملات انسان‌ها در جامعه می‌پردازد و عمدتاً توسط افراد حرفه‌ای و آکادمیک دنبال می‌شود، به‌عنوان زمینه‌ای جدید و به‌عنوان یکی از شاخه‌های علوم اجتماعی، رفتار انسان را در قالب اجتماعی آن از دیدگاه‌های مختلف مورد بررسی قرار می‌دهد. معناسان با تخصص‌ها و علایق مختلف، مثلاً نابرابری‌های اقتصادی، تغییر در اندازه‌های جمعیتی، تغییرات در خانواده، رفتارهای مجرمانه و انحرافی نژاد، رابط جنسیتی و نظایر آن را مورد مطالعه قرار می‌دهند. این کتاب روند شکل‌گیری و پیدایش حوزه جامعه‌شناسی محیط زیست، نظریات گوناگون، نیز موضوعات تخصصی آن را معرفی و بررسی می‌کند. جامعه‌شناسی محیط زیست عمدتاً به بررسی علمی رابطه جامعه مدرن با بحران‌ها و مسائل محیط زیست می‌پردازد و به‌عنوان شاخه‌ای از جامعه‌شناسی، به بررسی اشکال مختلف تعامل میان جامعه انسانی و محیط زیست پرداخته و در این میان، بیشتر بر ابعاد اجتماعی پیرامون محیط‌های طبیعی و بش‌ساخته متمرکز است.

با افزایش نقش محیط زیست در زندگی اجتماعی و ضرورت شناخت علمی ابعاد گوناگون ارتباط جامعه و محیط زیست، جامعه‌شناسی محیط زیست به‌سرعت به یک عنوان درسی تبدیل شد و اکنون بیش از گذشته دیده می‌شود که درس جامعه‌شناسی محیط زیست در مراکز آموزش عالی دانشگاه‌های جهان تدریس می‌شود و دانشجویان رشته‌های مختلف علوم اجتماعی در همان دوره کارشناسی، با اصول و مبانی جامعه‌شناسی محیط زیست آشنا می‌شوند. بدیهی است اهمیت و ضرورت پرداختن به محیط زیست از نگاه جامعه‌شناسی، مستلزم آشنایی دانشجویان علوم اجتماعی با این درس و مطالب آموزشی آن

است. در واقع، در نظر گرفتن جامعه‌شناسی زیست‌محیطی به عنوان واحد درسی می‌تواند به مقدار بسیار زیادی میزان درک و قابلیت استفاده‌کنندگان را اعتلا بخشد؛ به گونه‌ای که بتوانند به‌طور مؤثر، در تلاش‌های پیگیر جهت توسعه پایدار جهانی هر چه بیشتر سهیم شوند.

از جمله ویژگی‌های خاص درس «جامعه‌شناسی محیط زیست» در مقایسه با سایر دروس علوم اجتماعی این است که به علت خاصیت میان‌رشته‌ای و ماهیت فکری، در این درس، محتوای آموزشی آن‌گونه به دانشجویان ارائه می‌شود که در رشته‌های دیگر نیز قابلیت کاربرد دارد. این کتاب که حاصل زحمات پایان‌نامه کارشناسی ارشد «شهروز فروتن‌کیا» به راهنمایی دکتر عبدالرضا نواح و همچنین نتایج مقالات ایشان در زمینه جامعه‌شناسی محیط زیست است، جهت آشناساختن دانشجویان با کلیات و مبانی جامعه‌شناسی محیط زیست، نظریه‌ها و ابعاد آن نگاشته شده است؛ به نحوی که دانشجوی در عین آشنایی با مباحث و تعمیق در آن بپردازد.

عبدالرضا نواح و شهروز فروتن‌کیا

بایز ۱۳۹۴